

Pohiseadusliku Assamblee I toimkonna istungi
9.novembri 1991.a. protokoll nr.14
10.00 16.00

Osalesid: V.Salum
L.Hänni
A.Sirendi
H.Runnel
U.Vooglaid kuni 13.00
A.Rüütel 14.40-16.00

Juhatas V.Salum

Päevakorras:

- 1.Preambulale esitatud apellatsioonilise läbivaatamine.
- 2.Laekunud ettepanekute läbivaatamine.

Salum pakub, et välja jätta preambula 2.loigust viimane lauseosa ja asendada see sonastusega selliselt, et tuleks sisse "vabadusvoitlus" või "vabadussõda".Ta arvab, et "riiklike aktide" mõiste tekitab poleemikat, võiks välja jätta, sest Hallaste apellatsioon just sellega argumenteeritud.Seetõttu soovib Salum uuesti läbi vaadata, kuhu võtta 24.veebruar 1918, mis hääletamisel välja jäeti.

Sirendi: Ajalukku kuupäevi sisse kirjutada on kunst.

Salum: K.Kama toetab ka S.Vahtre ettepanekut selle kuupäeva sissekirjutamiseks.

Runnel: Kuna kõik väljajäetud ettepanekud on inspireeritud minu ettepanekutest, siis oleks õige jätta kõik minu poolt pakutu välja ja jätta ainult J.Adamsi tekst. Siis läheb kõik hästi korda, võetakse vastu ka.

Salum: Kord hääletati läbi, et ajalugu jääb, seetõttu ise pole enam mõtet loobuda.

Runnel: Ma lihtsalt omaltpoolt pakun sellist võimalust.

Vooglaid: Lahendust nagu polegi. Tuleb teha esiteks tekst, mis sobib saalis ja teiseks, et meid ei peetaks ka nii põikpäisteks. Arvan, et kui tuleb uuesti hääletusele, on reaalne, et hääletatakse ikkagi välja. Eile oli ühe punktiga ülekaal siiski ainult selle tõttu, et vähe oli momendil kohal. Salum küsib Vooglaidilt konstruktiivset ettepanekut.

Vooglaid: Mul on küll kahju meie varasemast variandist loobuda, kuid võiks olla lühem variant.

Sirendi soovib veel mingi osa välja jätta sellest ajaloolisest osast, kuid mitte tervikuna.

Vooglaid tuletab meelde, et Vahtre eile saalis küsis ka Saksa okupatsiooni kohta, mis oli 40-ndail aastail. Kui on NL okupatsioon sees, siis peaks ka Saksa sees olema.

Sirendi: See ilmselt olekski nii vaja.

Runnel: Võiks maha võtta NL poolt ja "riiklike aktide", kuid viide 1937.a. põhiseadusele tuleks jätta. Koloniseerimine on ajalooline protsess ja peaks teksti jääma.

Hänni: Palun siiski seletage mulle ära, mis tähendab "taastatud rahvusliku ja õigusliku järjepidevuse alusel"?

Runnel: See on see võitlus kodakondsuse probleemi ümber.

Hänni: Kodakondsus on suhe riigi ja kodaniku vahel. Rahvusega seost ei ole.

Salum: Kui kõik Euroopa riigid on rahvusriigid ja Eesti kuulub Euroopasse, siis ta on rahvusriik.

Hänni: See väide ei vasta tõele. Siin on öeldud, et on juba

2.

taastatud. ...

Runnel ei saa aru, kelle ees me poeme, et ei julge oma põhiseaduses nimetada isegi oma rahvuse osa.

Hänni: Ma ei lase ennast selles küsimuses rünnata. Korrektne on õiguslik järjepidevus. Rahvuslikkusega ei ole siin midagi ühist. Rahvuslikust küljest on tegemist enesemääramisega.

Runnel: See ongi rahvuslik järjepidevus.

Salum: Kui piirdume ainult õigusliku järjepidevusega, siis on varsti kõik eestlased. Nagu Lebedevgi juba ennast nimetab. Me ei saa loobuda rahvuslikust järjepidevusest.

Sirendi: Kui poleks rahvuslikku järjepidevust olnud, siis poleks ka riiki olnud.

Salum teeb Runneli ja Sirendi poolt pakutust kokkuvõtte preambula eeldatavaks tekstiks, kusjuures lisada esimesse lausesse keskele kuupäev 24.veebvruaril 1918.

Veel ei sobi. Arutatakse edasi.

Salum pakub võtta kasutusele ka "vabadussõda". Eriti muinsuskaitse ringides see termin kasutusele.

Sirendi ja Vooglaid arvavad, et mitte ainult 1989-91 ei olnud vabadusvõitlus, vaid kuulus "40-ne kiri" oli jubas varem.

Runnel: Ei soovita uusi ja ebamääraseid mõisteid sisse tuua.

Hänni: Mingil juhul ei toks väljendit "II vabadussõda" sisse.

Arutatakse ka H.Rebase ettepanekut preambula osas.

Sirendi pakub sõna "suurriikide" asemele "vööra", s.o. "vööra ülemvõimu alt".

Salum küsib, kuidas Runnel sellesse asjasse suhtub.

Runnel: Kui leitakse, et võiks välja jätta, jäägu. Preambula võiks siiski lõikude kaupa läbi hääletada.

Salum: Alustame S.Vahtre ettepanekuga: lisada "... ja välja kuulutatud 24.veebbruar 1918.a."

Vooglaid: "välja kuulutatud" on õige.

Salum: Võtame sisse.

Hänni: Mulle tundub, et kui on sõna "sündinud", siis pole enam "kuulutamine" vajalik.

Salum: Lisame I.lausesse pärast sõna "õigusel" Vahtre ettepaneku ja edasi jätkata "kätte võidetud".

Uuesti arutatakse, kas ja kuidas hakata hääletama. Kas Vahtre ettepanek kõige enne või lükata selle otsustamine edasi. Või viimistleda H.Rebase ettepanek kõige enne ära ja lisada see.

Sirendil hea ettepanek: kirjutada "kaitstud vabadussõjas".

Siis oleks kõik: sünd, kuulutamine ja kaitse.

Vooglaid: See on küll idee!

Runnel: Võimalik vist ikka valida, kas jätta välja Vabadussõja osa või mahendada H.Rebase redaktsiooni. Agressiivne, sest nimetatud "võitlemist" ja "sõda". Analüüsinud teksti tagamaid pakub Runnel kasutada sõna "vabanemisega" ja leiab, et tuleb otsustada, kas jääda Runnel-Rebase stiili juurde või valida S.Vahtre variant, mis taastaks ka väljahäätatud Vabariigi sünnikuupäeva.

Hänni leiab, et Runnel analüüsis õigesti. Tuleks välja pakkuda kaks varianti ja lisab, et "sündimise" asemel paneks "loodud".

Otsustatakse I variant Hänni sõnastuses S.Vahtre seisukoha arvestamisega.

3.

II. pikem variant H. Rebase tekstist lähtudes.

Runnel soovib hääletusele panna 1. lõigu 2 varianti:

- 1) Redigeeritud praegune variant;
- 2) S. Vahtre variant alternatiiviks.

Runneli arvates on just taaskehtestamine ja taastunnustamine mõlemad olulised sõnad. Sisetundest lähtudes peab Runnel vajalikuks ikka mingi aastaarvu sisse kirjutada.

Arutatakse, et osaline 1937.a. põhiseaduse rakendamine oli 1990.a., mitte 1989.a.

Salum loeb tarvilikuks lõigu lõpus panna "aastal 1991".

Runnel leiab, et tuleb lähtuda struktuurist. Asendamise tulemusena peaks ühtlus siiski säilima. Sellisel juhul võiks võtta aastad 1990-1991 ja kirjutada need "taasrakendamise" järele.

Hänni: Kui igal juhul tahame jätta ajaloo sisse, siis pakub jälle uued parandused ja tuletab meelde, et tema ise toetab lühikest preambulat.

Runnel: Jään Hänni sõnastusega rahule. Sel teemal ma enam läbirääkimisi ei pea, ei hääleta ega räägi kaasa. Tuleb edasi minna.

Salum: Runnel pakkus 2 varianti ja sõnastab lõigu lõpuosa meeste (Runneli Sirendi) poolt pakutud sõnastuses.

Sirendi lisab, et temale see sõnastus küll meeldiks, ainult ta kardab proua Hännit solvata.

H ä ä l e t a t a k s e, kas võtta sõna "sündinud" asemele sõna "loodud" - poolt: Vooglaid, Sirendi, Hänni;

vastu (pooldavad "sündinud"): Salum, Runnel.

Häälteenamusega kasutusele sõna "loodud".

Salum teeb ettepaneku: Läheme ühe pika variandiga.

Runnel: Me muudkui jahmerdame. Teeme kaks varianti ja paneme hääletusele. Nii me ei saagi edasi mindud.

I. variant -pikem, kuid redigeeritud tekst;

II. variant - lisatud S. Vahtre ettepanek, kuid muus osas jäetakse ikka redigeeritud tekst.

Uuesti arutatakse, kas II. variandis S. Vahtre ettepanek ikka lisada J. Adamsi redaktsioonile või hoopiski toimkonna poolt juba redigeeritud või hoopiski varem koostatud tekstile.

H ä ä l e t a t a k s e, kas alternatiiv ainult 1. lõigule

ja et S. Vahtre ettepanek lisatakse I. toimkonna poolt juba redigeeritud tekstile. Selle poolt Salum ja Runnel. Adamsi redaktsioonile lisamise poolt Vooglaid ja Sirendi.

Nüüd pakub Salum omapoolselt sõnastuse, mille ta ette loeb, kuid protokollile juurde ei lisa.

Jõutakse kokkuleppele, et preambula osa on üksmeelselt läbi mõeldud ja jääb kaks varianti, mis pannakse hääletamisele täiskogu istungil.

Arutatakse üldsätete & 3, mis eelmisel päeval jäi täiskogu istungil läbi hääletamata.

Salum pakub lisada teksti lõppu "rahu ajal". Selline ettepanek varem ka L. Vahtrel, mis aga siis jäi rahuldumata.

Runnel: See on mõttetu, siis pole seda paragrahvi vajagi. Siin on nii olulised doktriinid. Kuid paistab, et ei juleta seda teed minna, et üldse midagi tunnistada. Ei juleta veel oma seisukohti luua ega ka välja öelda.

4.

Vooglaid: Praegu ju lausa valetatakse. Sõnu kasutatakse arvestamata, mida need kaasa toovad. Kui hakata küsima, kuidas tagatakse nende sõnade tähendus, siis vastata ei osata ega juleta ka oma seisukohti öelda. Sellises olukorras ei saagi normaalset põhiseaduse teksti teha.

Hänni: Praegu tekitab paragrahvis 3 probleemi vast see osa, mis jääb peale koma. On teisigi ettepanekuid, et võiks selle osa välja jätta.

Sirendi pakub omapoolse teksti ja lisab: Tundub, et tahetakse kõigile teistele teatavaks teha, et me oleme neutraliteedipoliitika poolt, samas aga nagu meie kohta see päris ei käikski.

Hänni: Kui areng on selles suunas, et Euroopas tekib kollektiivne julgeolekusüsteem, mis siis Eesti teeb? Mis on neutraalsuse tegelik tähendus?

Runnel: Neutraalsus on see, kui kaks riiki kaklevad, siis meie vahele ei sega. Milline on aganeutraalsuse sügavam mõte? - ma ei tea.

Ühtlasi arvab Runnel, et oleks petlik arvata, nagu tuleks suurriikide ründe puhul keegi meid päästma. Sõjalist liitu nii väikese riigi puhul ei pea Runnel võimalikuks.

Hänni: Paneksin punkti koma asemele ja jätaksin teise poole lausest ära. Praegu on sõnastus liiga kategooriline. Võib-olla oleks või õppeeesmärgil tarvis sõjalaeva vaja, siis ei võiks sedagi. Samassaaks osaliselt rahuldatud ka E. Tupi ettepanek.

Salum pakub järjekordselt omaltpoolt umbes pool lehekülge uut redaktsiooni (loeb ette, kuid protokollile ei lisa).

Sirendi arvates Salumi poolt pakutu küll kuidagi ei lähe. Samas teeb ta ise ettepaneku, et peaks asendama "me ei luba" sõnadega "me ei anna luba". Semantilist on "lubama" mitmetähenduslik sõna, seetõttu olekski õigem "ei anna luba".

Runnel: See on printsip. Mina piirduksin Hänni ettepanekuga.

K o o s k ô l a s t a t a k s e & 3 tekst ja jäetakse alternatiiv alles.

Runnel: Suur küsimus on paragrahvis 6, mis haakub II. toimkonna poolt pakutud paragrahviga ja mis eile läbi hääletati.

Sirendi: & 6 on õudselt eksitav. Mis tähendus on näiteks sõnal "maa"?

Hänni: Eile hääletati sisse "ökoloogiline õigusrikkumine". Ei saa aru, mis see on. Arvan, et need kaks paragrahvi küll haakuvad. Ega Raigi esialgne tekst hästi kõlvanud, kuid peaks ehk laiendama selle mõtet.

Vooglaid: Raigi tekstis kaks viga, mis me oleme juba läbi arutanud.

Runnel: Riigi mure peab olema, et ükski natsioon ei sureks välja puuduse või vaesuse tõttu. Sama mõte ka siin. Inimene peab saama püsima jääda ja riik peab sellised tingimused tagama.

Salum: Kas jääme selle juurde, et paragrahv 6 on üldsätetes vajalik.

Runnel: Just üldsätetest peab välja tulema, mis on riigi ja mis inimese mõte. Siis peavad veel olema mingid üldmõtted. Filosoofilise kallakuga üldistused on siiski üldsätete osa ning seetõttu sobib & 6 ainult üldsätetesse. Üleüldse peakski lisama natuke aristokraatseid inimese olemise võimalusi nagu "rahva ja rahvuse kandjaks on üksikisik" vm. Kui räägime rahvuslikust rikkusest, siis on ka inimene rahvuslik rikkus.

5.

Sirendi: Võiksime võtta kasutusele terminid "maa" ja "loodus" ning lisada veel "vaimsed rikkused". Seejuures peaks kirjutama, et vaimseid rikkusi peaks täielikult kasutama, maad ja maavarasid säästlikult kasutama, kusjuures säästlik ei peaks tähendama kokkuhoidu.

Hänni: Seni pole üldsätteis ühtegi, riiki millekski kohustavat sätet. Peaks ikkagi olema ka see kirjas, mis riik ise on kohustatud tegema.

Runnel: Kui me & 6 praegust teksti laiendada ei suuda, võib-olla jääks siis praeguses sõnastuses või sõnastada järgmiselt: "Maa ja kõik Eesti territooriumil asuvad loodusvarad on Eesti rahvuslik rikkus. Riik kaitseb loodust ja tervislikku elukeskkonda ning tagab loodusvarade säästliku kasutamise".

Arutatakse, et samas tuleks siis II. toimkonnale teha ettepanek, et nende poolt pakutud paragrahvi 1. osa tuleks üldsättesse.

Hänni: Head mõtted olid eile A. Tarandil. Ka kodanikel peaks olema kohustus looduskeskkonna suhtes, sest loodusvarade säästlik kasutamine on põlvkondade küsimus. see on ajaline tegevus. Tundub, et praegu elegantset lahendust ei leia.

Runnel: Kui minu redaktsioon ei meeldi ja paragrahv 6 jääb sisse nagu on, kas võiks siis olla "seadus valvab".

Salum teeb ettepaneku lisada, et "seadused peavad tagama põlvest-põlve".

Hänni selgitab Runnelile, miks temapoolne tekst just kõige parem pole ja pakub seejuures & 6 uue sõnastuse järgmiselt:

"Maa ja kõik Eesti territooriumil asuvad loodusvarad on Eesti rahvuslik rikkus.

Seadus tagab tervisliku elukeskkonna kaitse ja loodusvarade säästliku kasutamise".

O t s u s t a t a k s e paragrahv 6 kirjutada Hänni poolt esitatud sõnastuses.

Arutatakse J. Adamsi ettepanekut taastada tema endine & 5 kuid tema poolt pakutavas uues redaktsioonis.

Runnel teatab, et tema on proovinud mitmeti seda probleemi sõnastada, kuid see on väga raske. Võib-olla peaks sõnastama nii, et hõlmata neid, kes 1940-91 poliitilistel põhjustel lahkusid Eestist.

H ä ä l e t a t a k s e: 4 vastu, et taastada Adamsi esialgne & 5. Eelmisel päeval hääletati välja & 5 kaks keskmist lõiku.

Arutatakse, kas lisada & 5 välja hääletatud taksti asemele mingi uus säte. Praegu & 5 ei puudutata. Siiski: Runnel: EV kodanikud ja nende järglased, kes on poliitilistel põhjustel Eestist lahkunud ajavahemikul 1940-1991, on Eesti kodakondsed jne. Hänni soovib: "Eestlastel on võrdsed õigused kodakondsuse saamisel".

Rüütel: Probleeme on erinevaid. Vanurid, kes sooviksid tagasi pöörduda. Kuid kahekordset kodakondsust konstitutsioonisse küll ei saa panna. Kui teha eestlaste grupile erand, tuleb teha seda ka venelastele. Rüütel soovib neis küsimustes jääda erapooletuks.

Paragrahv 5 jääb kahe lõigulisena. Arutatakse II toimkonna ettepanekut. Otsustatakse mitte arvestada: &-i 4 mitte lisada.

Schwarzi ettepanekut I ptk. & 3 lg.3 mitte arvestada.

H.Rebase ettepanek & 3 muutmiseks arvestadad osaliselt alternatiivi näol.

6.

Siinjuures pöörab Rüütel tähelepanu sellele, et sõna "neutraalsus" on käibest välja langenud.

Taagepera ettepanekut parteide asendamise kohta erakondadega on arvestatud juba varem.

Kaalutakse Taagepera teist ettepanekut, mille kohaselt vajab erakonna põhiseaduse vastaseks tunnistamine teatud arv Riigikogu hääli ning kohtulahendit.

Arutatakse, kas siiski seda &42 teist löiku mitte välja jätta.

H ä ä l e t a t a k s e, kas R. Taagepera teine ettepanek paragrahvile 42 lisada?

Poolt - Salum, Rüütel;

vastu - Sirendi, Hänni;

natuke erapooletu - Runnel.

Hääletamise tulemusena selgus ka, et & 42 tervikuna sissejätmise poolt on Salum ja Rüütel.

O t s u s t a t i : Jätta paragrahv 42 ja selle alternatiiv 2. löigu väljajätmise suhtes.

Lisada & 42 teise löigu lõppu R. Taagepera ettepanekust järgmine tekstiosa: "Erakonna põhiseaduse vastaseks tunnistamise otsustab Riigikohus".

Pöörduetakse tagasi paragrahvi 38 juurde, mille kohta Adamsi, Kama ja Käbini ettepanek 1. punkti väljajätmise kohta.

H ä ä l e t a t a k s e: p. 1 väljajätmise poolt - Sirendi, Hänni; vastu - Salum; erapooletu - Runnel.

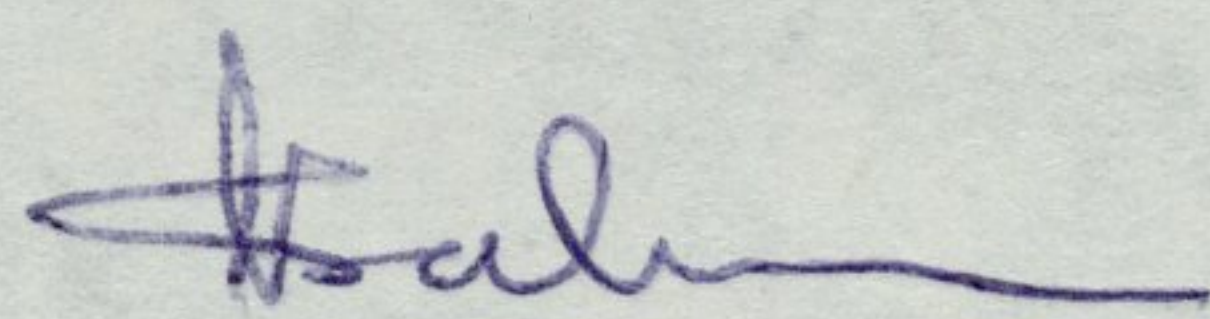
O t s u s t a t a k s e : Jätta & 3 p. 1 välja.

Arutati ka ekspert Schwartzi seisukohti, millest tulenevalt redigeeriti & 41 teist löiku ja jäeti välja sõnad peale koma kuni löigu lõpuni.

o t s u s t a t i :

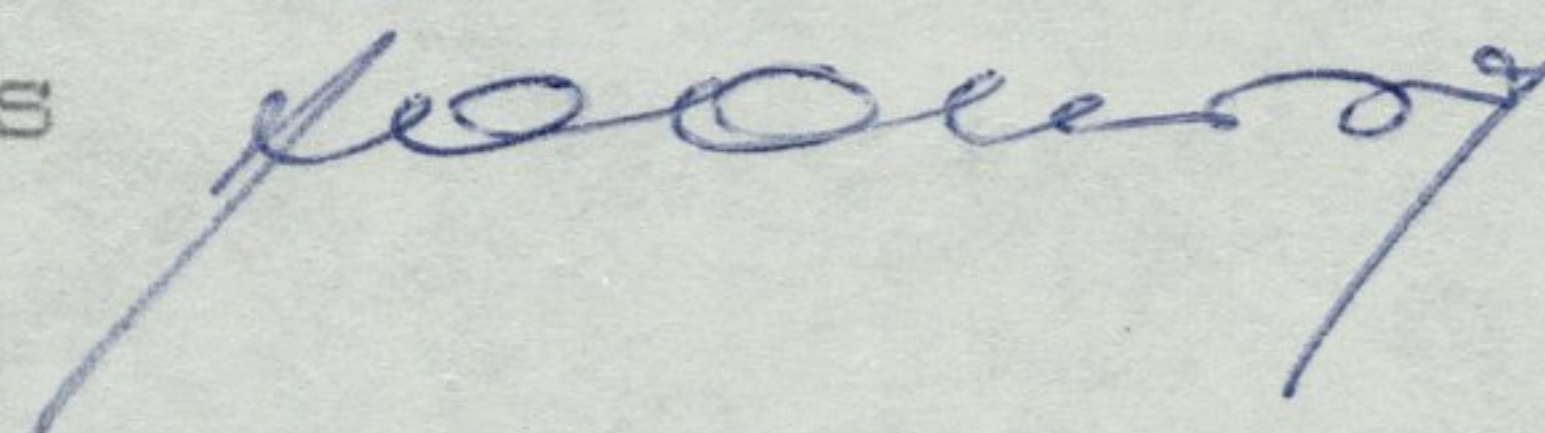
Sekretäril esitada põhiseaduse preambula, üldsätete ja peatüki "Rahvas" I. toimkonna poolt redigeeritud tekst 11. novembri kella 16.00 Põhiseadusliku Assamblee juhatusesele edastamiseks redaktsiooni toimkonnale.

Juhatas

V. Salum

Protokollis

S. Tooming